

Akupunkturens vej

- fra antikken til moderne tid

Af Jens-Erik Risom

Den kinesiske lægekunst har sine rødder i den taoistiske livsopfattelse, der bl.a. blev formuleret af Laotse i bogen *Tao Te King*, der menes at stamme fra ca. 5. årh. f. Kr. I denne bog beskrives en virkelighed som ligger bag den manifesterede verden, en væremsdimension som alt i tilværelsen udspringer af. Denne tilgrundliggende virkelighed kaldte Laotse for *Tao*, et ord der kan oversættes med "Vej". *Tao* kan vanskeligt defineres i en sproglig form. Dog kan det, postulerer de taoistiske filosoffer, realiseres gennem indre erfaringer, der transcenderer det almindelige sinds rationelle forståelse. I den materielle virkelighed, hvor de fem sansers erfaringer tæller, kan *Tao* imidlertid ses i samspillet mellem yin og yang - universets negative og positive kræfter som også opererer gennem den menneskelige organisme.

Man mener at yinyang-teorien blev udviklet i i løbet af det sidste tusind år f. Kr., men den er muligvis langt ældre, med rødder helt tilbage i den kinesiske stenalder, hvis åndelige liv var præget af shamanisme og magi. Yinyang-teorien er et forsøg på at beskrive forholdet mellem de forskellige fænomener tilværelsen består af. Yang betyder lys, det solen skinner på, mens yin betyder mørke, det der ligger i skygge. Heraf opstår den kendte opdeling i modsætninger som sol-måne, himmel-jord, mand-kvinde, varme-kulde, sommer-vinter, liv-død. Den ene pol kan ikke eksistere uden den anden; de komplementerer og afbalancerer hinanden. Men intet er absolut yin eller yang, det er relative benævnelser. Hvad der er yin i én sammenhæng kan være yang i en anden. F.eks. er den øverste del af kroppen yang i forhold til den nederste del som er yin. Forsiden er yin, ryggen yang. Hudoverfladen er yang, de indre organer yin osv. Yinyang-teorien blev en hovedhjørnestein i den kinesiske lægekunst, og den gennemsyrrer såvel anatomi, fysiologi og patologi som diagnostik og terapi.

En anden teori som delvist er baseret på yinyang-teorien er loven om de fem elementer eller universets fem bevægende kræfter. De fem elementer er jord, metal, vand, træ og ild. De beskriver alt i kredsløb, f.eks. årstiderne hvor foråret associeres med træelementet, sommeren med ild, sensommeren med jord, efteråret med metal og vinteren med vand. Alt i eksistensen kan finde sin plads i denne kredsløbsteori, således også mennesket, hvis organer, kropsfunktioner og meridianbaner kan referes til elementerne. F.eks. associeres Milten med jord, Lungerne med metal, Nyrerne med vand, Leveren

med træ og Hjertet med ild. De nævnte organer er yin-organer. De korresponderende yang-organer, der også knyttes til elementerne, er henholdsvis Maven, Tyktarmen, Blæren, Galdeblæren og Tyndtarmen. Yinyang-teorien og loven om de fem elementer er grundlaget for den teoretiske forståelse i kinesisk lægekunst. Den første kendte skriftlige udlægning af denne lægekunst er lægebogen *Huang Di Nei Jing* ("Den gule kejsers klassiker om intern medicin"), der menes at stamme fra det 3. årh. f. Kr. Meget af materialet i bogen er dog nok langt ældre. Den vidner om at allerede da befandt den kinesiske lægekunst sig på et meget højt stadi, med en detaljeret forståelse af meridiansystemet, akupunkturpunkterne, yinyang og de fem elementer, energibegrebet (qi), det indre organsamspil (zang-fu), pulsdiaagnosen, akupunkturterapien osv. *Nei Jing* bruges stadig i Kina som en af de grundlæggende lærebøger. Den har da også været den primære inspirator for det store antal lærebøger i kinesisk medicin der er skrevet i de mere end tusinde år der er gået siden dens første udgivelse.

Et væsentligt spørgsmål er hvordan kineserne kom frem til at anskue mennesket som et energisystem, og hvordan de kunne kortlægge meridiansystemet i den store detaljerighed som det er tilfældet. Nogle teorier går på at det er sket ud fra gentagne observationer af hvad der sker når et mennesket ved et tilfælde får stimuleret et bestemt kropspunkt, f.eks. en kriger der lider af kronisk migræne men som bliver helbredt efter han får en pil i den ene læg. Sådanne observationer kan have spillet en rolle, men i betragtning af hvor utroligt kompliceret et system der er tale om, må man formode at den overleverede viden også har andre kilder, herunder måske en art indre sanseopfattelse af kroppens energikredsløb og meridianpunkter.

Den kinesiske lægekunst udviklede forskellige discipliner, der alle er baserede på den samme medicinske teori og diagnostik. De primære er akupunktur, moxabehandling, massage og qigong, samt kinesisk urtemedicin. Man har udgravet akupunktur nåle i gamle kinesiske stormandsgrave. Der har været tale om bian-stennåle og metalnåle af guld og sølv. Senere udvikledes nåle af jern og stål. Den kinesiske medicin har bredt sig fra Kinas Shantung-provins (som man mener er dens vugge) til resten af Kina og videre til Vietnam, Tibet, Korea og Japan. Især Japan har ladet sig inspirere af den klassiske akupunkturlære, bl.a. i udviklingen af shiatsu, japansk fingertryksterapi, som er frugten af mødet mellem akupunktur og den traditionelle japanske anma-massage.

I perioden op til kommunisternes magtovertagelse i Kina gled den gamle kinesiske lægekunst lidt ud i mørket, bl.a. til fordel for den importerede vestlige medicin. Siden 1949 har den klassiske akupunkturlære imidlertid fået en vis renæssance, og man har nu i et halvt århundrede forsøgt sig med

to parallelle spor inden for sundhedsvæsenet: et traditionelt og et vestligt. Integrationen mellem de to systemer sikres delvist ved at alle udøvende akupunktører skal have en lægelig baggrund. Mange kinesiske læger er vendt tilbage til studiet af de klassiske tekster som selv for dem kan være meget vanskeligt tilgængelige. Meget af den viden vi har om f.eks. de fem elementer er da også holdt i hævd uden for selve Kina: fra Taiwan, Hong Kong og kinesere bosiddende i forskellige lande i Sydøstasien og i USA. Her har de gamle traditioner kunnet overleve og vente på bedre tider.

I vores del af verden oplever vi i disse år en storstilet interesse for akupunkturterapien som sådan, bl.a. er mange vestlige læger fascinerede af metoden. Men tiden synes også moden til at genopdage de dybere perspektiver i den kinesiske lægekunst - selve det grundlag hvorfra udøvelsen i århundreder har hentet sin inspiration. Enkelte opdagelser og spredt forskning har i vesten gødet jordbunden for en mere videnskabelig forståelse af denne behandlingsform. Ud over en række forsøg med selve akupunkturterapien er der antydninger som udspringer af selve den videnskabelige grundforskning, ikke mindst inden for biofysikken. Noget af det mest interessante ved den biofysiske forskning er, at det særegent levende ved biologiske væsner er i fokus. Der har vist sig overraskende paralleller mellem denne forskning og en del af kinesernes grundantagelser. (For en nøjere gennemgang af nogle af disse paralleller kan henvises til den norske læge Vilhelm Schelderup: *Elektromagnetismen og livet*).

Nærværende lærebog med dens gennemgang af meridiansystemet og organfunktionerne i sundhed og sygdom har som udgangspunkt den klassiske akupunkturlære som beskrevet inden for traditionel kinesisk medicin (TKM). Den er opdelt i fire dele:

- I. Meridianer og akupunkturpunkter: meridianforløbene og punkternes lokalisering, funktioner og anvendelse.
- II. Organernes energi: de grundlæggende teoridannelser i TKM og de indre organers energetiske opgaver, indbyrdes samspil og ubalancemønstre.
- III. Orientalisk diagnose: traditionel kinesisk diagnostik og principper for behandling, inkl. sammenhænge mellem vestlig og kinesiske sygdomslære.
- IV. Behandlingsmetoder: akupunktur, moxa, akupressur mv., samt psykologiske aspekter af TKM.

Det er klart at en lærebog af begrænset omfang må fokusere på de grundlæggende og mest uomgængelig dele af det enorme materiale, der er tilgængeligt om traditionel kinesisk medicin. En systematisering og reduktion af materialet har været nødvendig. Således er bl.a. læren om febersygdommenes progression kun sporadisk behandlet.

Kilderne til materialet er primært Academy of Traditional Chinese Medicine (med bl.a. afdelinger i Beijing, Nanjing og Shanghai) som siden begyndelse af 1980'erne har tilbudt vestlige læger og akupunktører seriøs træning i akupunktorens metode. Af sekundære kilder skal nævnes inspirationen fra læreårene med Peter Payne fra Quæditor og dr. J. D. van Buren og Giovanni Maciocia på The International College of Oriental Medicine i London, samt nyere udgivelser om emnet. Den praktiske lutring af de forskellige teorier og teknikker er dels sket gennem egen klinisk praksis, dels gennem undervisning og supervision af en række akupunkturstuderende i de seneste 15 år. Dele af materialet i lærebogen har i kompendieform, bl.a. under titlen *Lærebog i soma - systematiseret orientalsk medicin og afspænding*, været brugt ved tre længerevarende uddannelsesforløb i traditionel kinesisk medicin med fokus på henholdsvis akupunkturterapi og akupressur og shiatsu. Formatet har vist sig anvendeligt i indlæringsøjemed og som reference i det kliniske arbejde.

Artiklen er en bearbejdning af indledningen til **Akupunktorens metode – lærebog i traditionel kinesisk medicin**, Borgens forlag 2004, © Jens-Erik Risom.